

חינוך לחיים

פרשת עקב

כת' בפרשה 'ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם' מפרש רש"י 'לדבר בם' – משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה צווה לנו משה, שיהא זה לימוד דבורו. מכאן אמרו כשתינוק מתחיל לדבר אביו מסיח עמו בלשון הקודש ומלמדו תורה, ואם לא עשה כן הרי הוא כאלו קוברו, שנא' ולמדתם אותם את בניכם' (המקור בספרי ושם הוסיפו 'את בניכם' ולא בנותיכם) ובפס' כ"א 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם' – אומר רש"י 'אם עשיתם כן ירבו ואם לאו לא ירבו שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו'.

ונשאל א. הרי תינוק הזה שרק התחיל לדבר אין בו דעת כלל, וגם אם ילמדוהו לומר הפסוק הוא אינו מבין כלום, וא"כ לכא' היה עדיף לחכות עד שיעמוד על דעתו ויוכל להבין משמעות הפס' ב. הרי במס' אבות יש סדר מפורט נתי ללמד 'בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה' אז מדוע נאמר כאן שכבר בגיל שנה או פחות כשהתינוק מתחיל לדבר? ג. למה דווקא הפס' הזה ולא למשל בראשית ברא שזה הפס' הראשון? ד. למה זה כזה עוון חמור אם התאחר קצת בלימוד עם בנו שזה 'כאלו קוברו'? מה החשיבות המיוחדת דווקא מיד כשהוא יודע לדבר? הלשון 'כאלו קוברו' נאמר ב- 3 מקומות. אצלנו. ועל הפס' 'ותייצבו בתחתית ההר' מלמד שכפה עליהם הר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהיה קבורתכם. ובשבת ק"ה 'אמר ר"י כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו' ויש לעיין מדוע דווקא בשלושתם הפלוגו חז"ל בעניין של קבורה?

צריך לדעת שאומנם התורה היא חכמה נפלאה ונשגבה 'ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים', אבל היא שונה מכל שאר החכמות, כי בכל שאר החכמות עיקרם היא ידיעת החכמה, אבל התורה העיקר בה לא הידיעה אלא דווקא המעשה!!! שילכו בדרכיה הטובות והישרות כמו שכת' בפר ראה 'כי תעשה הישר בעיני ה' וכמו שאומרים בתפילה 'לשמור ולעשות ולקיים' ופשוט שהאדם שלא לומד הלכ' שבת אבל שואל רב ועושה בדיוק כדבריו יקבל את השכר הגדול של שומרי השבת, ומאידיך אדם שלמד היטב כל ההלכות ובקיא בהם אך אינו מקפיד בהם, הנה הוא יתחייב מיתה. ופשוט שתורה זה מלשון הוראה – שמראה ומורה לנו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה. (ומי שלומד רק בשביל החכמה הרי הוא כדברי אריסטו שאמר שלא כל מי שלומד תורת הצורות לא הופך את עצמו למשולש או מרובע...).

עוד הבדל מהותי בין התורה לשאר חכמות – היא המסורת הנלווית לתורה הכתובה, העברת והעתקת השמועה מאב לבן. בשאר החכמות הכל תלוי בכישרון והשכל של הלומד, ולכן לא חייב להסתמך על הדורות הקודמים כי לו יש אמצעים חדשים שלא היו בידי החכמים הקדומים, כפי שאנו באמת רואים בהתפתחות תורת המדע והרפואה ועוד. אולם בתורה זה שונה!! אמרו חז"ל 'כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה' כי התורה צריכה שתהא לה מסורת! כל התורה כולה ניתנה למשה מפי הגבורה כמו שכת' בפרשתנו 'ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים... ועליהם ככל הדברים אשר דיבר ה' עמכם' ולומדים מזה חז"ל מלמד שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, ומה שהסופרים עתידין לחדש' – 'אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני' ואת זה משה מעביר במסורת ליהושע, ויהושע לזקנים וכו' וכו' – ירידת הדורות. ולכן באמת בתורה אסור לחלוק על הדור שקדם לו.

על פי כל זה נבין היטב את דברי רש"י מדוע צריך ללמד את התינוק מיד בתחילת דבורו 'תורה צווה' אפי' שלא מבין, כי בחכמת התורה צריך ההנהגה והשמירה וצריך שהתינוק יתחיל בדיבור קודש, והדברים שאומר גם בלי הבנה נכנסים לעומק ליבו והטהור וחוקקים בו חקיקה עמוקה, המותירים בו רושם בל ימחה, ומתוך החקיקה הזו יוכל התינוק בהמשך חייו לנהוג על פי התורה ולשמור את התורה ולקיימה, בזכות הזו שפיו בתחילת דיבורו דיבר דברי תורה. ולכן דיבור כזה שתפקידו להכניס הקדושה לליבו של התינוק עוד קודם הלמידה וההבנה אפשר כבר בגיל שנה שמתחיל לדבר, ע"מ שיוכל אח"כ כל ימיו לחיות על פי התורה וללכת בדרכיה, אומנם הלימוד של הבנה ושל השגה באמת מתחיל בגיל חמש למקרא ובן עשר למשנה וכו'.

ולכן בחרו דווקא את הפס' תורה צווה לנו משה מורשה קהילת יעקב' לפי שדווקא בפס' הזה מרומזים ב' העניינים שהרחבנו לעיל – הנהגת החיים ע"פ התורה כפי שמרומז בתחילת הפס' 'תורה צווה לנו משה' שתורה משמעותה הוראה, שמורה דרך לכל אשר בשם ישראל יכונה. והעניין השני – העתקת המסורת מדור לדור ומרומז בסוף הפס' 'מורשה קהילת יעקב' התורה מתקיימת רק באופן של 'מורשה' העברת השמועה והמסורת מדור לדור. ולכן דווקא את הפס' הזה צריך ללמד את התינוק משעה שמתחיל לדבר אפי' שאין בו דעת כדי להשריש בליבו שכל חייו יוחקו ויוטבעו בחיי התורה והקדושה, שתמיד תהיה בו הבנה זו של חיים ע"פ התורה באופן הפשוט והתמים ביותר ללא התחכמויות והערמות, חיי תורה ללא סטיות וללא פשרות. ולכן רש"י חיבר את שני מימרות חז"ל אלו שצריך לדבר בלה"ק ושצריך ללמדו 'תורה צווה' כי יש פה ב' הדרכות א. 'מסיח עמו בלשון הקודש' – שההורים יגדלו באיירה של קדושה ושל תורה. ב. מלמדו 'תורה צווה' – שעל האב לתת לבנו הקטן לטעום את טעם התורה העוברת בירושה, המסורה לנו מדור לדור.

וגם מובן מדוע הזהירו שאם לא מתחיל מיד 'כאלו קוברו' מכיוון שאינו נותן לבנו את היסוד הזה לחיי תורה ואמונה הרי בכך הוא קובר את בנו בחייו כי הוא מונע ממנו את הבסיס ואת היסוד לתכליתו בעולם של חיים ע"פ התורה וקדושה ואין ערך ואין טעם לחיים שכאלו שאינם מתנהלים בדרך התורה ושאינן להם את החוסן ואת הכח של חיי תורה ושבלעדיהם יכול האדם להיכשל בדברים החמורים ביותר, ועל כן זה ממש כאילו הוא קוברו חי. (כמו שמחסנים כל תינוק בשעה שנולד מכל מיני מחלות קשות ואב המונע מבנו הקטן להתחסן הרי הוא פוגם בהמשך חייו) וזה השייכות לענין הקבורה במתן תורה שהרי כולם היו שם כתינוק שנולד, שבאו אז בברית ואז התחילו לראשונה את חיי התורה וזה הסיבה שהמתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו כי מראה שלא אכפת לו מהחיסרון הגדול שנוצר בפטירת החכם שמעביר את התורה מדור לדור ואינו חש בהפסד העתקת השמועה מדור לדור ואינו חושש להמשך המסורת וע"כ ראוי לקוברו בחייו. בבחינת 'שם רשעים ירקב'

למדנו מכאן עד כמה ההורים צריכים להזהר ולהשמר בחינוך הבנים הקטנים גם בשעה שהם מוטלים בעריסותיהם, ולהקפיד כבר מקטנותם ללמדם לדבר בלשון נקיה וקדושה, וללמדם מיד בתחילת דיבורם לומר 'תורה צווה לנו משה' ובכך להדביק את נפשם באמונה בחי העולמים ובחובת שמירת המסורת מדור לדור.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

(האדמו"ר מטולנא)

חינוך לחיים

פרשת עקב

"והיה עקב תשמעון" – מסביר במתק לשונו ר' אשר קובלסקי

אם יש משהו שמעסיק את כולנו, אם יש משהו שעומד בראש מעיינינו, אם יש משהו שכולנו מייחדים לו את מירב ומיטב תשומת הלב – הרי שזה הצלחת ילדינו. מהרגע בו מגיח תינוק קטן לאוויר העולם, כל מעייניו של הוריו נמצאים להצלחתו, להבטחת פריחתו, להענקת מיטב הכלים למען עתידו, וכמובן – לבריאותו, לצרכיו הרוחניים והגשמיים, ההתפתחותיים והאישיים.

הדאגה להצלחת ולעמידת ילדינו – ממלאת את ליבנו, כובשת כל דקה. למעשה, חלק ניכר מהפעולות שאנו עושים בשגרה היומיומית שלנו – מוקדש לשאיפה הנכספת הזאת, לראות בהצלחת ופריחת ילדינו. אנשים משקיעים בילדיהם שעות איכות רבות, לומדים עימם ימים ולילות, מחשפים על חומר קריאה מקצועי שיסייע להם להיות הורים טובים יותר. אנשים גם מוסיפים שעות עבודה, חוסכים כסף, מפעילים אנשי מקצוע ויועצים – הכל כדי להבטיח את הצלחת ילדיהם, בהווה ובעתיד.

אבל יש משהו, אולי חמקמק, מעט חסוי, אפוף ענן מסתורי, שלמעשה – הצלחת הילדים שלנו תלויה במידה רבה רק בו. יש משהו שהוא הנקודה המקורית, המבחן האמיתי, שמשפיע על חיי הצלחת ילדינו פי כמה וכמה מכל דבר אחר. ישנו מושג אחד, שממעטים לדבר עליו, אולי פחות אוהבים לעסוק בו, אבל למעשה, הצלחת ילדינו – תלויה בו. וכדי להבין את המושג הזה ולאמצו, נחשוף אותו במלוא יפעתו, כפי שמספרים חז"ל במס' ב"מ.

מביא ר' אשר את הסיפור: היו אלה ימים קשים לעם ישראל. היה חשש קיומי שלא תשתכח תורה מישראל, וזאת – עקב העובדה שהדור הצעיר, בני הנעורים, תינוקות של בית רבן, לא מצאו מי שילמד אותם תורה. המסקנה הבלתי נמנעת היא, שאם אין גדיים אין תיישים, ואם הדור הצעיר לא יעסוק בתורה ויהגה בה – הרי שאין מנוס מלקבוע שבדור הבא כבר לא תהיה תורה בעמ"י ח"ו.

רבי חייא הביט נכחו במציאות הקשה, והיטיב לחזות את הסכנה העצומה האורבת לעם היהודי כולו. הוא הבין כי כאן נדרשת פעולה זריזה, חשובה וקריטית, כדי להציל את המצב ולהרבות לומדי תורה צעירים בעם ישראל. הוא מהר לפעול: גייס כסף, רכש זרעי פשתן, זרע אותם וגדלם יפה עד שנעשו ראויים להפיק מהם חוטים. את יבול הפשתן קצר ואסף, השרה במים וגם ייבש וסרק. מהפשתן שזר חוטים, אותם קלע לרשתות, וכשהרשתות בידי יצא וצד צבאים...

כשהצבאים בידי – שחט אותם ואת בשרם חלק לנזקקים, כי היה זקוק רק לעורותיהם. וכך, בתום מאמץ אדיר וארוך – כבר מהשלב הראשון – היו בידי עורות הצבאים, אותם עיבד לקלף איכותי, עליו כתב ספרי תורה, בהם לימד את הילדים הקטנים תורה. וכך הצליח רבי חייא להציל את לימוד התורה ולקרבו ללב הדור הצעיר, כדי שהתורה לא תשתכח חלילה מישראל. וחז"ל משבחים אותו בשבח נדיר, וקובעים: 'כמה גדולים מעשי חייא!' – שהתאמץ והתמסר כל כך להרבצת התורה בעם ישראל.

וכל המתבונן בסיפורו האצילי של רבי חייא, תמה עד מאד: מדוע נדרש רבי חייא למאמץ כה גדול וכביר? וכי לא יכול היה ליטול את הכסף, לרכוש בו ספרים מוכנים וללמד מתוכם את ילדי ישראל? לשם מה הוא נדרש למאמץ כה גדול, המתחיל בזריעת הפשתן לחוטי הרשתות בהן יצוד צבאים שעל עורותיהם יכתוב את התורה? צדוע רבי חייא פעם בדרך כה ארוכה וקשה, תוך מאמץ והתמסרות יוצאי דופן בכל השלבים, במקום ללכת בדרך הקצרה והמהירה!?

מכח תמיהה זו, הסיק הגאון מוילנא גילוי מטלטל: רבי חייא ידע, שהצלחת ילדי ישראל וחינוכם המיטבי, תלויים במידה קריטית במקורות המימון שלהם. אם ספרי הלימוד יגיעו ממקור כספי גזול, אם ההוצאה הכספית שממנת את העשייה החינוכית לא תנבע ממקום שאין בו מרמה, ריבית, או כל איסור כספי אחר חלילה – לא ניתן להבטיח את ההצלחה הנשאלת, לא ניתן להבטיח שהילדים יעלו ויתעלו.

רק אם ייקח את הכסף שגייס, יטמין אותו באדמה, ויתחיל מחדש את התהליך, תוך הקפדה שבכל מה שיוצר את ספרי הלימוד לא מעורבים חששות של גניבה, חוסר יושר, או איסורי תורה אחרים הנוגעים לכשרות הממון, רק אז – כשמקורות המימון של התהליך החינוכי יהיו טהורים וזכים, לימודם יהיה נקי וצח, ורק כך ניתן להבטיח את הצלחתם הלימודית והחינוכית לדורות. כי לא די רק לספק לילדים חומרי לימוד מרתקים ואיכותיים, תוכניות לימד מעניינות, ועזרי למידה חדשניים. כדי שילד יעלה ויצמח – הוא זקוק לכך שכל התהליך כולו יהיה נקי טהור, צח וממורק, ללא השפעה של כל חומר פסול מכל סוג שהוא! וכל זה טמון אומר ר' אשר בפרשת השבוע הנוכחית שפותחת במילים "והיה עקב תשמעון", ורש"י מגלה שהכוונה לכך שכל הברכות האמורות בהמשך תלויות במצוות הקלות, המוגדרות ככאלה שאדם דש בעקביו. אחד המקומות שהכי קל להכשל בהם, וכבר העידו חז"ל ש'רובם בגזל' – הוא הממון שלנו, שיהיה נקי וזך, טהור וצח, ללא כל חשש נדנדוד של השגחתו באופן לא הגון וראוי.

כך נחשף יהלום יקר, טיפ יקר שכדאי להכיר להצלחת ילדינו: הבה נהיה זהירים יותר בדיני ממונות, נוודא שכל הכנסותינו נעשות באופן ההלכתי הנקי והזך ביותר, ללא כל חשש נדנדוד גזל. ברור שאיננו חשודים בגזל או בגניבה חלילה, אבל גם בשולי השוליים, בהירות בכסף קטן, במשא ומתן באמונה, בהוגנות המוחלטת בכל נושא ועסקה – כולנו נדרשים להקפיד ולדקדק ביתר שאת, כדי שהממון שלנו יהיה כשר באופן מושלם.

ככל שנהיה זהירים בדיני ממונות, ככל שנדקדק בפרוטה כבמאה ונוודא שאיננו נכשלים חלילה בכל סרך איסור – כך נבטיח לילדינו צמיחה וחינוך מיטביים ומוצלחים, ונזכה לרוות מהם רב נחת וקדושה!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com